

УДК 338.43:633.1:338.433.4;330.143

Управління матеріально-технічним забезпеченням зернопродуктового підкомплексу та формування доданої вартості

Світовий О.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
Уманського національного університету садівництва

Стаття присвячена питанням удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням зернопродуктового підкомплексу щодо збільшення величини доданої вартості. Визначено, що в умовах нестачі оборотних коштів на підприємствах підкомплексу, роль держави в процесі управління матеріально-технічним забезпеченням є визначальною.

Ключові слова: матеріально-технічне забезпечення, зернопродуктовий підкомплекс, додана вартість, заробітна плата, прибуток.

Свитовый А.М. УПРАВЛЕНИЕ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИМ ОБЕСПЕЧЕНИЕМ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПОДКОМПЛЕКСА И ФОРМИРОВАНИЕ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ

Статья посвящена вопросам совершенствования управления материально-техническим обеспечением зернопродуктового подкомплекса относительно увеличения величины добавленной стоимости. Определено, что в условиях недостатка оборотных средств на предприятиях подкомплекса, роль государства в процессе управления материально-техническим обеспечением является определяющей.

Ключевые слова: материально-техническое обеспечение, зернопродуктовый подкомплекс, добавленная стоимость, заработная плата, прибыль.

Svitovyi O.M. MANAGEMENT OF LOGISTICAL SUPPORT OF GRAIN PRODUCTS SUBCOMPLEX AND THE FORMATION OF VALUE ADDED

The article is devoted to improving the management of logistical support of grain products subcomplex on increasing the magnitude of added value. It is defined that in the conditions of shortage of circulating assets at the enterprises of the subcomplex, the role of the state in the management of logistical support is crucial.

Keywords: logistical support, grain products subcomplex, value added, wages, profit.

Постановка проблеми. Із становленням ринкових відносин матеріально-технічне забезпечення агропромислового виробництва, у тому числі зернопродуктового підкомплексу, перестало бути централізованим, постачання матеріально-технічних ресурсів підприємства стали налагоджувати переважно самотужки. З іншого боку, відкрилася можливість вибору ресурсів як за ціною, так і за можливостями. Але нестача оборотних коштів на підприємствах підкомплексу не дає змоги в повній мірі забезпечити їх необхідними матеріально-технічними ресурсами. В даному випадку необхідне посилення ролі держави в управлінні цим процесом, надання пільгових кредитів підприємствам зернопродуктового підкомплексу на закупку матеріально-технічних ресурсів, компенсації частини їх ціни, підвищення темпів розвитку лізингу тощо. В умовах забезпечення необхідними матеріально-технічними ресурсами за справедливими цінами підприємств зернопродуктового

підкомплексу з'явиться можливість виробляти конкурентоспроможну продукцію та значно збільшити величину доданої вартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку ринку матеріально-технічних ресурсів та забезпечення ними агропромислового виробництва, збільшення прибутковості аграрних підприємств розглядали у своїх працях такі учені як Ільчук М.М., Кваша С.М. [1], Могилова М.М. [2], Саблук П.Т. [3] та ін. Однак, проблеми удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням агропромислового комплексу, зокрема зернопродуктового підкомплексу, щодо збільшення величини доданої вартості вивчені недостатньо, тому потребують подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є визначення шляхів удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням зернопродуктового підкомплексу щодо формування доданої вартості.

Виклад основного матеріалу. Отримання максимальної величини доданої вартості є однією із основних завдань підприємств зерно-продуктового підкомплексу в ринкових умовах. Як відомо, додана вартість – це вартість виробленої продукції, за вирахуванням куплених проміжних товарів [4, с. 52]. Тобто, за сталої ціни на готовий продукт, якщо вартість куплених ресурсів буде менша, то відповідно збільшується величина доданої вартості. Однак це може бути лише у тому випадку, коли застосовуються прогресивні ресурсоощадні технології виробництва продукції, за яких необхідні ресурси використовуються раціонально, а виробництво продукції збільшується. Іншими словами, за таких технологій зменшуються питомі витрати. Але, без системи відповідних машин не обійтися. До того ж, у сільськогосподарських підприємствах з роками зменшується кількість техніки (табл. 1).

Щорічні відрахування, які показують обсяг капіталу, спожитого в ході виробництва називають амортизацією. На відміну від інших витрат виробництва, амортизація не збільшує чийогось доходу [6, с. 163]. За даними державної служби статистики України за період 2010-2014 рр. питома вага амортиза-

ції в структурі витрат продукції рослинництва залишалася на рівні 5,9 %, тобто не збільшувалася [5, с. 123]. Це свідчить про те, що заміна старої техніки на нову в рослинництві бажає бути кращою. Така ситуація не сприяє тому, щоб сільськогосподарські підприємства ширше застосовували ресурсоощадні технології вирощування зернових культур і збільшували величину доданої вартості.

Така ситуація виникла через нестачу оборотних коштів на підприємствах зернопродуктового підкомплексу, що не дає можливості вчасно оновлювати основні засоби. Моголова М.М. зазначає, що за період 2005-2012 роки відмічається двократне зниження частки амортизаційних відрахувань у виробничій собівартості сільськогосподарської продукції порівняно з рівнем 1990 року [2, с. 168]. З одного боку, це, певно, зменшує загальну собівартість (амортизаційні відрахування входять до собівартості продукції), а з іншого, неповне забезпечення відповідними основними засобами значно знижує продуктивність поля через невчасне проведення технологічних операцій. У даному випадку собівартість одиниці продукції зростає, а прибуток і в цілому додана вартість – зменшується.

Таблиця 1

Наявність деяких видів техніки у сільськогосподарських підприємствах, на кінець року; шт.

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2010 р.
Трактори	151287	147131	150740	146004	130811	86,5
Комбайни зернозбиральні	32750	32062	31997	30061	27196	83,0
Комбайни кукурудзозбиральні	2548	2295	2131	2009	1784	70,0
Машини посівні та для садіння	75888	74843	76601	74851	69244	91,2
Жатки валкові	15225	14941	14721	14545	13485	88,6

Джерело: [5, с. 122]

Таблиця 2

Виробництво окремих видів продукції машинобудування для сільського господарства, тис. шт.

Продукція	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2011 р.
Трактори для сільського та лісового господарства	6,8	5,3	4,3	4,1	60,3
Сівалки	4,9	2,7	3,6	3,0	61,2
Плуги відвальні	3,6	13,1	2,4	2,0	55,6
Розпушувачі та культиватори	7,4	4,7	4,4	3,7	50,0
Борони дискові	7,4	1,6	2,0	2,0	27,0
Борони (крім дискових)	11,1	7,5	7,8	7,9	71,1

Джерело: сформовано автором з використанням інформації [5, с. 101]

На жаль, з роками зменшується виробництво вітчизняних основних засобів для сільськогосподарства (табл. 2).

Тому сільськогосподарські товаровиробники, у тому числі і виробники зерна, вимушені купувати дорогу імпортовану техніку, що негативно впливає на їх фінансовий стан. Також, такі матеріальні ресурси як мінеральні добрива, засоби захисту рослин, пально-мастильні матеріали та гібриди сільськогосподарських культур у переважній більшості закордонного виробництва, що збільшує собівартість продукції. Не краща ситуація із забезпеченням основними засобами та матеріальними ресурсами вітчизняних підприємств з переробки зерна.

Необхідність удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням зернопродуктового підкомплексу виявляється ще й у тому, що на усіх циклах виробництва і переробки зерна у ланцюгу створення доданої вартості можна досягнути зменшення вартості готового продукту, знижуючи собівартість одиниці продукції, що збільшить його конкурентоспроможність. З іншого боку, не зменшуючи вартості готового продукту можна збільшити прибуток. При цьому, і загальна величина доданої вартості може збільшуватися коли застосовуються ресурсощадні технології.

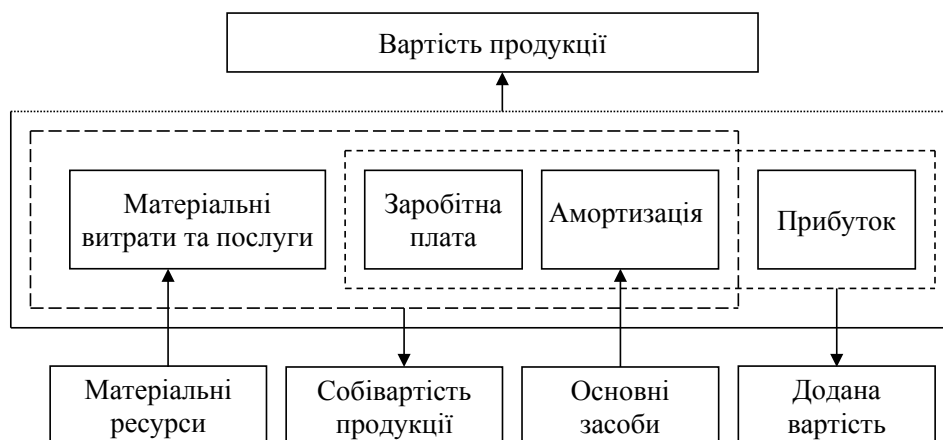
Належне забезпечення матеріально-технічними ресурсами також дасть можливість диверсифікувати виробництво та наростити випуск необхідної продукції. Наприклад, вчені відзначають, що дефіцит високоякісної пшениці твердих сортів для хлібопекарського та макаронного виробництва держава покриває імпортованою сировиною, генеруючи тим самим фінансові та соціальні втрати від ско-

рочення виробничих циклів внутрішніх продовольчих ринків [7, с. 68].

Збільшення величини доданої вартості, основними елементами якої є заробітна плата і прибуток, повинно бути цілком господарських підприємств, а не лише отримання прибутку. До валової доданої вартості також входить і амортизація. Схема впливу матеріально-технічного забезпечення на величину доданої вартості в зернопродуктовому підкомплексі показана на рис. 1.

При цьому, в даній схемі для спрощення сприйняття ми окремо не виділяємо ренту (орендну плату) та відсоток на залучений капітал, які також є елементами доданої вартості. Ми тут розглядаємо вказані елементи доданої вартості з точки зору власності, тому і ренту (орендну плату) та відсоток на залучений капітал визначаємо як прибуток інших власників капіталу. Звісно, вказані елементи доданої вартості входять до собівартості продукції, але чим більше власного капіталу (менше оренди та залученого капіталу), тим більше прибуток підприємця.

Крім того, раціональне використання матеріально-технічних ресурсів для вирощування зернових культур передбачає і застосування робочої сили, тобто необхідні виплати заробітної плати. Тобто, величина заробітної плати, як стаття витрат, входить до собівартості продукції і тісно пов'язана технологічно з використанням матеріально-технічних ресурсів. До того ж, заробітна плата і амортизація є елементами валової доданої вартості. Отже, ми маємо на увазі те, що за умови раціонального використання сільськогосподарської техніки та матеріальних ресурсів, можливо збільшувати виплати заробітної плати і амортизацію, не підвищуючи загальну собівартість продукції. У даному випадку, підприємець

Рис. 1. Схема впливу матеріально-технічного забезпечення на величину доданої вартості в зернопродуктовому підкомплексі

Джерело: власні дослідження

може залучати до виробництва більш кваліфікованих працівників, які використовуючи високотехнологічну техніку, значно збільшать вихід продукції, а, отже, і прибуток. Тут важливим є те, щоб зернопродуктовий підкомплекс забезпечувався матеріально-технічними ресурсами у потрібних обсягах та за справедливими цінами. Тому, на нашу думку, покращення державного регулювання даного процесу є важливим та необхідним.

Хочемо звернути увагу на те, що існує проблема у матеріально-технічному забезпеченні все зростаючої частки виробництва у господарствах населення. Так, у 1990 році селяни зібрали 1442 тис. т зерна, або 2,8 % від загального обсягу, а в 2014 році – 13392,3 тис. т, або 21,9 % [8, с. 41]. Тобто, п'ята частина зерна вирощується у індивідуальному секторі та більшість таких селянських господарств не кооперовані, основні засоби та матеріальні ресурси купують самотужки. Тому такі господарства не можуть застосовувати прогресивні технології вирощування зерна через невеликі розміри ріллі (в основному це земельні паї, які селяни обробляють самі) та нестачу коштів.

Негативним елементом щодо величини доданої вартості так само є значне зростання цін на матеріальні ресурси для сільського господарства, які набагато перевищують темп росту цін на зерно. Це є одним аргументом на користь запровадження ресурсощадних технологій. Зростанню доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі також може слугувати і збільшення виробництва продуктів переробки зерна на вітчизняних підприємствах, що останніми роками не спостерігається.

Висновки. Отже, за інших рівних умов і належному управлінні матеріально-технічним

забезпеченням додана вартість у зернопродуктовому підкомплексі може збільшуватися, на нашу думку, в таких випадках:

1. Зменшення ціни покупних матеріальних ресурсів (більше використання вітчизняних ресурсів, у тому числі і дотування ціни державою), що веде за собою зниження собівартості продукції.

2. Раціональне використання матеріальних ресурсів за впровадження ресурсощадних технологій та належної організації виробництва, що також веде за собою зниження собівартості продукції.

3. Оновлення основних засобів відповідно до ресурсощадних технологій (у тому числі за умови збільшення виробництва основних засобів на вітчизняних підприємствах). Це, звичайно, призведе до загального збільшення собівартості продукції (амортизаційні відрахування є статтею виробничих витрат), але за рахунок підвищення продуктивності поля собівартість одиниці продукції зменшується.

4. Об'єднання господарств населення у кооперативи для виробництва зерна та іншої сільськогосподарської продукції, а також створення обслуговуючих кооперативів. Це значно підвищить ефективність використання сільськогосподарської техніки та забезпечить нею господарств, раціональніше використовуватимуться матеріальні ресурси, і, зрештою, зменшаться витрати виробництва та збільшиться прибутковість.

5. Достатнє матеріально-технічне забезпечення зернопродуктового підкомплексу дасть можливість значно збільшити як загальну величину доданої вартості, так і окремо усіх її елементів. При цьому, підтримка держави у цьому питанні має бути визначальною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кваша С.М. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні / С.М. Кваша, М.М. Ільчук, І.А. Коновал // Економіка АПК. – 2013. – № 3 – С. 16-24.
2. Могилова М.М. Інституціональне забезпечення переоцінки основних засобів сільського господарства в сучасних умовах / М.М. Могилова // Облік і фінанси. – 2014. – № 2(64). – С. 167-172.
3. Саблук П.Т. Стан і напрями розвитку аграрної реформи / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2015. – № 2 – С. 10-17.
4. Манків Н.Г. Макроекономіка / Пер. з англ.; Наук. ред. пер. С. Панчишина. – К. : Основи, 2000. – 588 с.
5. Статистичний щорічник України за 2014 рік / Відп. за вип. О.А. Вишневська. – Київ : Державна служба статистики України, 2015. – 586 с.
6. Макконнелл Кемпбелл Р., Брю Стенлі Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. – Частина 1: Макроекономіка: Пер. з англ. – 13-е вид. – Львів: Просвіта, 1997. – 672 с.
7. Буркинський Б.В. Відтворювальні механізми регулювання зернового ринку в контексті забезпечення продовольчої безпеки України / Б.В. Буркинський, В.М. Лисюк, О.В. Нікішина // Економіка України – 2015. – № 10 (647). – С. 66-78.
8. Козак О.А. Розвиток зернової галузі України / О.А. Козак, О.Ю. Грищенко // Економіка АПК. – 2016. – № 1. – С. 38-47.